

Berättelser om livet i bostadsrättsföreningen Hornlampetten

Innehåll

Inledning 1

Gurli – ”Jag flyttade in 1943 och då var det helt nybyggt.” 2

Greta – ”Det var som att bo på landet; rådjur och harar i skogen och vid Lilla Sickla gård gick hästen där på åkern.” och Kristina – ”Innan tunnelbanan fanns gick 79:ans buss till Brunkebergstorg.” 3

Ester – ”Jag trodde inte jag skulle trivas här i ’förorten’ men det är lugnt och tyst här.” 4

Inger – ”Jag kom hit som 12-åring och pappa var portvakt.” 5

Caroline – ”Naturen runt omkring bidrog till våra lekar.” 6

Kent – ”Vi spelade landhockey och bandy och fotboll där det är kolonilotter nu.” 8

Margareta – ”Det fanns många lekkamrater.” 9

Mats – ”Vi var ett gäng som hade lite gemensamma fester, bl.a. grillfester i skogen nedanför Kbv 3–7.” 10

Anders – ”Köket var helt i original. Skafferiet var kvar med ventil och i badrummet var de här gjutjärnskaren kvar med vatten upp till halsen.” 10

Omslagsfotot: På Karlsborgsvägen 4 låg det s.k. uppbördsrummet (senare expeditionen), där föreningens medlemmar ursprungligen betalade hyran, köpte gaspoletter och bokade tvättstugan.

Inledning

Under flera år har det, hos några av oss som bor i Hornlampetten, funnits intresse av och planer på att försöka samla information och dokumentera hur det har varit att leva och bo i bostadsrättsföreningen Hornlampetten. Våren 2010 tog vi kontakt med Anna Ulfstrand på Stadsmuseet som gav oss stöd och uppmuntran och även deltog i föreningens årsstämma i april 2010.

Bostadsrättsföreningen bildades redan 1942 och hette då "Svenska Folkbyggens Bostadsrättsförening nr:1 i Stockholm". År 1946 bytte föreningen namn till "Bostadsrättsföreningen Hornlampetten". Byggnaderna uppfördes 1943 och består av sex trevåningshus med totalt 115 lägenheter och 7 lokaler. Nybyggnadskostnaden var drygt 2 milj kr vilket motsvarar drygt 39 milj kr i dagens penningvärde. Av lägenheterna är 66 st 1,5 rok på 41 m² och 49 st på 2,5 rok 53–55 m². Insatsen 1943 för en 2,5:a var 1 070 kr, vilket motsvarar 20 155 kr i dagens penningvärde.

Hornlampettens enda öppna spis finns i en av lägenheterna högst upp på Läckövägen 42.

Förvaltningsberättelser finns bevarade från de första åren och framåt. Förutom ekonomi, reparationer och åtgärder som genomförts och planerats framkommer bl.a. att Bostadsrättsföreningen bedrev lekskoleverksamhet. Verksamheten sköttes av en

kommitté bestående av fyra "fruar". År 1948 fanns det exempelvis 24 platser och verksamheten var öppen 216 dagar. Bastun förvaltades av en grupp "herrar" och verksamheten redovisades mycket noggrant: 1948 var bastun tillgänglig 99 dagar för herrar, 50 dagar för damer och avgiften var 50 öre/gång.

Vår avsikt var att få så mycket information som möjligt om den första tiden i Hornlampetten. Vi lyckades spåra en person, numera boende på Sorunda pensionärshem, som köpte lägenhet på ritning 1942 och flyttade in 1943. Förutom henne intervjuade vi nio andra personer som har berättat utifrån olika tidsperioder om hur det har varit att leva och bo i Hornlampetten.

I intervjuerna ville vi ta reda på och belysa följande områden:

Födelseår? Yrke? När flyttade du in? Hur många var ni som flyttade in i lägenheten? Hur kom det sig att du/ni valde att flytta in i just Hornlampettens bostadsrättsförening (och inte i en hyresrätt)? Standard i lägenheten? Hur var livet till vardags? Hur såg söndagarna ut? Grannkontakterna? Portvakt? Barnens situation? Affärer och service? Något mer du vill berätta?

Vi har valt att låta varje intervjuperson berätta sina minnen och intryck med egna ord. Nedan redovisas de tio berättelserna i form av varsamt redigerade utskrifter av de inspelade intervjuerna. Intervjuerna genomfördes 2010–2011.

Ulla Bonnevier och Birthe Knudsen intervjuade,
Charlotte von Friedrichs fotograferade,
Caroline Nordquist redigerade och formgav.

Gurli Lundell

född 1917

Jag flyttade in 1943 och då var det helt nybyggt. Vi bodde på Pelargatan före och hade biografen (Kaza; sedermera inspelningsstudio) tvärs över, 6 trappor upp ett rum och kokvrå. Så var vi ute och gick på vintern och såg att dom skulle bygga alldeles vid skogen – vi bestämde oss att köpa där (1,5 rok på 41 m²).

Så ni bestämde er innan huset var byggt?

Ja, det gjorde vi, jag undrade va' ska jag ha i alla dom här skåpen. Det kostade ju en del, kommer inte riktigt ihåg men vi jobbade ju, maken var målare och jag var hemma tills pojken var 10 år. Jag var i tobaksaffären ett tag vid konsumaffären på Finn Malmgrens väg (på gaveln till Finn Malmgrens väg 102), sen' fick jag jobb på Hammarby Backelit vid hamnen och där var jag i 10 år.

Gurli i lägenheten på Karlsborgsvägen 3 på 1940-talet. Notera det ursprungliga ojordade eluttaget till vänster om fönstret. Vad uttaget till vänster om detta användes till är dock oklart. (Foto: Familjen Lundell)

Umgicks ni mycket med grannarna?

Nej vi gjorde inte det. Vi hade min svägerska i Enskede och arbetskamrater.

När du var hemma med sonen...?

Jo, jag umgicks med Majken Wendel som bodde tvärs över (Karlsborgsvägen 4), vi umgicks mycket. Vi spelade ihop – jag spelade fiol tillsammans med mannen och vi spelade många kvällar.

Gårdsfester?

Nej, det var det inga. Jag handarbetade mycket, hade bl.a. en vävstol i matrummet där även sonen sov, vi sov i rummet. Min man var väldigt händig, han byggde vår första TV. 1952 köpte vi landet och då var vi mycket där.

Hade sonen mycket lekkamrater?

Nej det fanns inte så mycket ungar, han hade några kompisar.

Hur har du trivts i Hammarbyhöjden?

Bra, lugnt och skönt och nära till naturen och sjön, vi plockade mycket bär; lingon och blåbär, sylten förvarade vi i matkällaren (det mindre källarkontoret).

När du nu tänker på Hammarbyhöjden, vad minns du då?

Jag gick på husmorsgymnastik i Hammarbyskolan, men det var bara jag, inga grannar. Vi cyklade mycket på den tiden. Vi gifte oss midsommaren 1942 och våran bröllopsresa gick till Umeå och vi cyklade hela vägen (80 mil), 10 mil om dagen, med tält och sovsäck och det vi behövde. Hemresan gick med lastbåt där vi tältade på däck och det tog lika lång tid. Innan vi köpte landstället hade vi ett tält uppställt vid en sjö i Huddinge som hette Skogssjön där vi tillbringade helgerna. Vi var ensamma om att en tälta så där, men det var härligt med en kallkälla i närheten och vi fiskade och plockade bär.

Greta Löfgren och Kristina Norin

född 1927

född 1934

Greta berättar:

Jag kom hit 1945 och då bodde jag och min syster inneboende i matrummet i en 1,5 rumslägenhet (41 m²). Sen' köpte vi lägenheten och min bror flyttade in och vi bodde alla tre här. Jag tror att vi betalade 800 kr. Så småningom köpte dom flesta kylskåp, men när jag behövde pengar sålde jag mitt till dom som bodde över mig. När de behövde större fick jag ta tillbaks mitt.

Sen' gifte jag mig och fick två barn, dom är borta, döda båda två. Maken dog 1959.

Min syster och jag jobbade på Luma, vi gick backen ner. På vintern kunde det vara jättehalt, så ibland fick vi krypa bland buskarna, och på sommaren cyklade vi. När barnen kom var jag hemma.

Vi umgicks mycket med grannarna, vi träffades hos varann och så där, och

ibland träffades vi i lokalen på gaveln och hade litet fest. Det fanns mycket barn, de flesta hade två och några tre. Barnen hade det väldigt bra här, dom var ute hela dagarna och var alltid sams. Dom lekte mycket på "vändis" (vändplanen), det fanns ju inte så mycket bilar då.

Kristina berättar:

Min dotter var dagbarn hos Greta och när Greta bakade bullar var alla gatans barn där. När de blev äldre kom dom och drack kaffe, och jag kommer ihåg Kent Kastell, han var inte så stor men han skulle dricka kaffe... Vi hade vår lilla affär här, den var jättebra, hade han inte varan så tog han hem. Angleby hette den sista ägaren.

Innan tunnelbanan fanns gick 79:ans buss till Brunkebergstorg.

Balkongerna tillför stora positiva värden för många i Hornlampetten. Utsikten mot staden var förstås mer vidsträckt innan Hammarbybacken i början av 1980-talet skapades av rivningsmassor från innerstan. Från en av lägenheterna längst ned på Karlsborgsvägen 5 kunde man t.ex. se tornet på Engelbrektskyrkan.

Kristina berättar att hon flyttade in 1958 (1,5 rok 41 m²) och betalade 3 000 kr. Det var hon, hennes man och nyfödda dotter. Greta kommer ihåg hur babyn låg och sov i sin vagn på baksidan av huset.

Greta berättar:

Det var som att bo på landet; rådjur och harar i skogen och vid Lilla Sickla gård gick hästen där på åkern. På vinterkvällarna åkte vi skidor i skogen, mammorna och barnen, papporna var för lata... Vi träffades en hel del så också, och gökotta hade vi. Allt fanns vid Finn Malmgrens plan, man behövde inte åka till stan'. En bra klädesaffär som hade allt och bra kvalitet. Det fanns skoaffär, järnhandel, urmakare, bokhandel, matvaruaffärer, radio-tv-affär, konditori m.m.

Ester Persson

född 1923

Maken och jag flyttade in 1959 (2,5 rok 53 m²). Det var svårt att få tag på bostäder, det var en kund i vår affär som rekommenderade oss. Innan bodde vi i en liten hyresrätt i Slakthusområdet; Bildhuggarvägen. Jag hade en egen rörelse (livsmedelsaffär) på Söder tillsammans med maken (som avled 1995). Vi hade affären i 44 år och jobbade mycket och var nästan aldrig hemma. Vi hade nästan aldrig kontakt med grannarna, många var litet äldre redan då och vi hade inga barn. Det var inte så mycket barn då. En granne hade vi lite kontakt med, en skolkökslärarinna, en gång var vi hos henne på sommarstället på Sandhamn. På söndagarna när vi inte jobbade åkte vi ut med bilen.

Portvakt fanns när vi kom hit, Larssons, det var mycket bra. Jag tror det tog slut på 1970-talet.

År 1990 flyttade Kristina till en lägenhet med balkong litet längre ned på Läckövägen.

Greta och Kristina berättar med uppskattning om portvakten farbror Larsson. Han höll ordning och fanns tillgänglig för alla slags mindre reparationer. Det var till honom man gick (expeditionen på Karlsborgsvägen 4) för att boka tvättstuga och köpa gaspoletter. Att tända under tvättgrytan kändes otäckt eftersom gasen "smälde" till. Kristina berättade att det kunde hända att portvakten ringde på och klagade på städningen i mangelrummet. Mangling med stenmangel kunde ibland vara problematiskt och krävde kroppskrafter av och till.

Handduکشhängare i original i ett kök. Notera möjligheten att ha en s.k. paradhandduk för att dölja handdukarna.

Det fanns gott om småaffärer, liten livsmedelsaffär där kokosbollsfabriken ligger (på gaveln till Finn Malmgrens väg 112).

Jag trodde inte jag skulle trivas här i "förorten" men det är lugnt och tyst här.

Inger Nilsson

född 1931

Jag kom hit som 12-åring och pappa var portvakt. På Karlsborgsvägen 4 fanns uppbördsrummet (nuvarande expeditionen). Längst ned på Läckövägen 42 där fanns en fritidslokal, kallades fritidsrummet. Det var jättefint, det var många som hyrde där, det var kök, glas och porslin och kastruller. Alla var trångbodda, det var "compact living". Vi flyttade in i en etta (portvaktsbostaden på Karlsborgsvägen 6), men sen' flyttade mina föräldrar till en tvåa, Karlsborgsvägen 10.

Vad innebar det att vara portvakt?

Han eldade, först var det vedeldning, sen' kol och koks. Och han skötte hela trädgården, han var väldigt duktig med det, han planterade träd och forsythian – finns den kvar? – och han kanthögg gräs-

mattor vid gångarna, skottade snö på vintern.

Hade han något annat arbete?

Det skulle han aldrig hinna med; han låste alla portar, sen' satt han i uppbördsrummet och tog emot hyran, sålde gaspoletter, skötte bokningen till tvättstugan. Min farbror, han hette Ragnar Lidbom, han var vicevärd och det var nog han som hade hand om månadsavgiften. Pappa var portvakt tills han gick i pension. Min mamma bodde kvar tills hon var 93 (år 2000). Jag var enda barnet, men själv har jag fem barn och sammanlagt är vi 22 stycken. Min mamma var sömmerska, i början skötte hon trappstädningen, men det blev för jobbigt. Sen' städade en kompis mamma.

Läckövägen 42, där det fanns en fritidslokal längst ned på hörnet på 1940-talet.

Grannkontakter?

Inte mycket, men jag minns att fritidslokalen var uthyrd bl.a. till sista dagarnas heliga – mormoner – dom hade en ungdomsgrupp och där gick jag. Pappa ville inte att jag skulle gå där. Jag visste inte vad mormoner var, men vi hade så trevligt och åkte på läger till Tjockö. Och sen gick jag på ungdomsgården och där var det mycket tjejer och killar. Vi var ute och cyklade, och ibland till Sickla gård där vi badade. Det var äckligt; vi badade

en gång och en kille skrek och det kom en död foxterrier i vattnet. Mamma och pappa cyklade väldigt mycket, cyklade till Hellasgården.

Gårdsfester?

Nej det var det inga. Jag gick inte i skola här – fanns ingen plats så jag började i Eriksdalsskolan. Det fanns inte många jämnåriga här hos oss så mina kompisar fick jag på ungdomsgården.

Caroline Nordquist

född 1960

Mina föräldrar flyttade till en lägenhet om ”ett rum och kök med matvrå” på 41 m² i Hornlampetten år 1946, efter ett tips om ledig lägenhet från min pappas moster med familj (make och två barn) som bott här sedan husen byggdes. Den s.k. insatsen var 780 kr. Fjorton år senare föddes jag, och fick matvrån som mitt rum. Eftersom jag förblev enda barnet upplevde jag oss aldrig som trångbodda, och vi kom också att bo kvar då lekkamrater som fått yngre syskon av utrymmes-skal tvingades att flytta. År 1983 flyttade pappas moster, då änka, till Hemmet för gamla i Enskede och vi fick möjlighet att köpa hennes lägenhet dit jag flyttade.

Mina föräldrar skaffade kyl/frys under min barndom, den ursprungliga gasspisen på ben hade bytts ut 1958 mot en Ankars-rum med fyra lågor (varav en steklåga), ugn och värmeskåp. Den spisen höll ända fram till det nödvändiga bytet (p.g.a. Stockholm Gas övergång till naturgas) för några år sedan.

I det här köket är skafferiet ersatt av en kyl/frys med ett skåp ovanför.

Det var ett lugnt område att växa upp i. De stora barnkullarna som flyttade in när husen var nybyggda, eller som föddes under Hornlampettens tidiga år, var redan vuxna och mestadels utflugna. Kullarna födda kring 1959–1961 var små

till antalet och det fanns inte fler någorlunda jämnåriga barn än att alla hade god kännedom om vilka alla var.

Naturen runt omkring bidrog till våra lekar; gräskana på slänten bakom huset Karlsborgsvägen 3–7, trädklättring i de små ekarna på gaveln av Karlsborgsvägen 3, bergsklättring från Finn Malmgrens väg mot 108:ans–110:ans port. Vi hoppade rep och slängrep på asfalten utanför 112:ans port, och även twist (var man bara två personer gick det utmärkt att fästa ena änden i cykelstället där). Sandlådan låg på platsen för den nuvarande friggeboden och där samlades många ungar för gemensamma lekar, även sedan det riktiga sandlådestadiet var passerat. Det måste ha varit våren 1967 som killar och tjejer tillsammans byggde och lekte High Chaparral (tv-serien) där med hjälp av killarnas små cowboy- och indianfigurer. Annat ”spännande” var när ”grisbilen” levererade kött till Anglebys livs, på gaveln av Finn Malmgrens väg 112 (numera kokosbollsbarer), och vi såg grishalvorna hänga inne i bilen. Lekar med snö under andra årstider än vintern var också möjliga när Angleby frostade av sina frysar och kastade ut ”snön” på gräsmattan utanför. Vintertid åkte vi pulka bl.a. i backen ned från sandlådan, skidor i skogen, och skridskor på den spolade bollplanen vid nuvarande Sten Bergmans väg.

Naturligtvis lekte vi inomhus också, då vanligen med en eller ett par bästa kompisar. Trots att lägenheterna inte var så stora kunde vi ibland samlas många (upp mot ett dussin) även inomhus till kalas, maskerad eller julgransplundring, vilka vanligen avslutades med fiskdamm och godispåsar.

När man ville, och veckopengen så medgav, köpa godis eller glass fanns tobaksaffären på gaveln av Finn Malmgrens väg 102, som också hade t.ex. serietidningar och diverse böcker. Många födelsedagspresenter kompisarna emellan inhandlades där. Längre bort på Finn Malmgrens väg (96–98) låg, från vårt håll räknat, mjölkaffär, speceriaffär, köttaffär och fiskaffär. Mjölkaffären sålde bröd av olika sorter och mjölk på bruna glasflaskor, som sedan byttes ut mot papptetror. Var man med en förälder och handlade ost i speceriaffären fick man som regel provsmaka en skiva innan beslut togs om det skulle bli en bit Svecia eller Grevé. Priset på alla varor man köpte skrevs upp på en lång pappersremsa av expediten och adderades för hand genom huvudräkning. Fiskaffären försvann först, och så småningom slogs de tre övriga butikerna ihop till ett Konsum med självbetjäning, innan även det lades ned. Idag är alla fyra lokalerna ombyggda till två lägenheter.

Naturen bidrog till våra lekar...

Portvakt Alf Larsson höll ordning och reda, han hade god vana sedan de stora barnkullarnas tid, då det nog var litet stökigare i Hornlampetten. Utöver oljepannan och annat ”tekniskt” skötte han det ”yttre” t.ex. de grusade gångarna mellan husen på Finn Malmgrens väg och Karlsborgsvägen. Det fanns även sådana gångar på baksidan av husen på Karlsborgsvägen 3–13. Det var också till portvaktens expedition på Karlsborgsvägen 4 man fick gå för att boka tvättstugan och hämta nyckeln till den när det var dags att tvätta.

Proceduren såg ut som följer: blöt-lägga i de två stora rostfria hjulförsedda kärlen på kvällen dag 1. Därefter tvätta dag 2, och för detta krävdes gaspoletter. Som barn upplevde man tvättstugan nästan som maskinrummet ombord på en båt; den stora, ljudliga, liggande cylindern till tvättmaskin med alla sina rattar, från vilken det rätt vad det var rann ut ångigt tvättvatten på golvet med sådan fart att golvbrunnen inte kunde svälja allt på en gång. Därför låg det också trätrallor på golvet och det fanns en kvast för att ”sopa” vattnet ned i golvbrunnen. I hörnet den hoppande och brummande centrifugen. Torkrummet fungerade i stort sett som idag. Den tredje dagen återstod att mangla och stryka den rena tvätten i rummet med den stora stengangeln. Man var strikt tillsagd att aldrig

någonsin gå mellan mangeln och vägarna på de ömse sidor den gick mellan.

Lokalen på gaveln till Läckövägen 36 lär ha fungerat som lekskola när husen var nybyggda. Under min barndom låg lekskolan på gaveln av Lyckebyvägen 22. I början gick man i eftermiddagsgruppen kl 13–16, för att sedan avancera till de större barnens förmiddagsgrupp kl 9–12. Mycket pyssel tillverkades under åren i lekskolan och vi genomförde också litet större evenemang vid luciafirande och terminsavslutningar. Eftersom barnkullarna, som sagt, var små ringde man från lekskolan och tyckte att jämnåriga bästa kompiserna och jag skulle börja där för att fylla ut gruppen, men föräldrarna ansåg att vi var för små, och vi startade först när vi var drygt fyra år. Det hann dock bli tre års lekskola, och sista terminen var jag trött på den och längtade till den riktiga skolan där man skulle få lära sig läsa osv. Det fanns också en lekskola ”Fröken Märtas lekskola” på gaveln till Ronnebyvägen 7.

När det blev dags för skolstart kom några av de jämnåriga barnen att gå i Hammarbyhöjdens skola och andra, däribland jag, i Björkhagens skola. I och med det inleddes en ny fas i livet, världen vidgades och den riktiga, lekande barn domen i Hornlampetten avklingade alltmer.

Kent Kastell

född 1959

Jag tror mina föräldrar flyttade in 1957 (1,5 rok). Mina föräldrar kom ursprungligen från Finland och hade bott på andra ställen innan de flyttade hit. När min mamma dog för några år sedan flyttade jag tillbaka i hennes lägenhet.

Hur var standarden när de flyttade in?

Det är samma standard nu, jag har inte ändrat nåt – jag har kvar rubbet. Jag var inne på att byta hela köket men, nej, jag gjorde inte det.

Jag flyttade hemifrån 1981, men var här mycket och såg omvandlingen med stambyten och fasadrenoveringen och hjälpte min mamma under den tiden ... hon blev ensam 1967, pappa dog.

Vad kommer du ihåg sedan du var liten?

En massa barn var det, och vänstertrafik var det och att vi hade en portvakt. En av de sista portvakterna hade en massa barn och vi var kompisar. Den portvakten försvann nog 1974–1975. Jag hade moped då och morsan bråkade med honom... Det fanns många barn och vi spelade landhockey och bandy och fotboll där det är kolonilotter nu. Jag var dagbarn i privathuset (Karlsborgsvägen 15–19) och innan dess på daghem i Björkhagen, i skrapan, och så hade jag barnflicka ett tag, från Finland, som skulle lära sig svenska. Min bild är att de flesta mammorna inte var hemma utan jobbade med olika saker, min dagmamma gick ut med tidningar.

Hur såg söndagarna ut?

Ja du, vi hade sommarställe ihop med min farbror och så var vi i Finland på semester ibland.

Margareta Levin

född 1955

Mina föräldrar flyttade in 1951, i en 1,5:a. Min mamma är född 1919 och bor fortfarande kvar och pappa föddes 1918. Vet inte riktigt varför de valde att flytta in just här men det var nära till naturen och till pappas arbete. Det var väl billigt på den tiden. Min bror föddes 1952 och jag är född 1955. För några år sedan flyttade jag tillbaka hit.

Grannkontakterna?

Man kände de flesta grannarna. Det var bra. Jag minns att det fanns portvakt som

Ett kök i Hornlampetten med många av de ursprungliga skåpen kvar. Det är endast städskåpet till vänster som har delats av vågrätt och är omgjort till två mindre förvaringsutrymmen. I skåpet ovanför städskåpet var lägenhetens gasmätare placerad.

skötte det mesta; laga kranar, snöskottning, gräsklippning m.m. Bodde i ett av husen. Det fanns många lekkamrater... Nära till lekis och skola... Många olika åldrar lekte tillsammans... Många hemmafruar, ett fåtal dagmammor och daghem.

Affärer och service?

Anglebys livs plus Konsum med mjölkaffärer, specerier, köttaffär – och flera tobaksaffärer.

Mats Dahlberg

född 1955

Jag bodde här från 1986 till 2000 och hyr fortfarande en liten lokal på Finn Malmgrens väg 110. Hyrde först i andra hand i Karlsborgsvägen 14. Trivdes så bra att jag köpte lägenheten – och jag tror att jag betalade 450 000 kr – och sen' köpte jag lägenheten mitt emot som låg vid gaveln.

Jag är i byggbranschen och var på olika sätt involverad i föreningens stora reparationer, bl.a. fasadrenoveringarna och även i stambytet. Renoveringarna skedde i etapper och man tog ett hus i taget i stället för att låna mycket pengar och göra allt på en gång. Nu har föreningen bra ekonomi så det kanske var en bra tanke, alla tyckte nog inte det då.

Det var också trevligt under stambytet, det blev litet mer socialt mellan tanterna som bodde kvar. Dom samlades i bastun fikade och hade trevligt. Dom äldre hade lättare att hantera situationen, dom var ju ofta uppvuxna med litet mer primitiva förhållanden... Dom äldre damerna berättade att de badade bastu förr och gick ut och rullade sig i snön.

Jag var ganska engagerad när jag bodde här, pratade mycket med folk och drog igång olika grejer. Vi var ett gäng som hade lite gemensamma fester, bl.a. grillfester i skogen nedanför Kbv 3–7. Vid

något tillfälle intervjuade jag Iris (Larsson, portvaktsfru). Hon berättade att det inte var lätt att ha tjänstebostad i en bostadsrättsförening. Det var ett evigt slit att elda dygnet runt och att låsa alla portar m.m.

Trapphusen i föreningen var ursprungligen alla målade i ljusgult. Vid renoveringen i början av 2000-talet fick varje port en egen kulör och en fondvägg. Snett till höger nedanför fönstret sitter luckan till sopnedkastet, som nu avvecklats i samtliga portar.

Anders Eriksson

född 1953

Jag är litet osäker på när jag flyttade in, men jag tror det var 1984 och så bodde jag till 1998. Jag var ensam som flyttade in i lägenheten som var på 2,5 rok.

Hur kom det sig att du flyttade hit?

Jag kom från Norrbotten och var tillsammans med en madam här på Per Lindeströms väg, där hon bodde. Jag gjorde då militärtjänsten i Boden, så det enda jag kände till om Stockholm var Hammarbyhöjden... Sen' när jag flyttade ner 1983 så

bodde jag hos kompisar, sen' så började jag leta efter lägenhet.

Lägenheter fanns ju inte att få i stan', och Hammarbyhöjden var det område jag kände till... Men innan jag köpte gjorde jag faktiskt så att jag gick omkring och knackade på hos folk i området som var hemma på dagarna och sa som det var: Jag tänker köpa lägenhet i det är området, men vad är det för område? Och då berättade folk litet grand. Jag tänkte det här var trevligt och alla var trevliga. Sen' köpte jag lägenheten.

Kommer du ihåg vad du gav?

210 000 kr. Hade det funnits en hyresrätt hade jag tagit det. Men, som sagt, när jag köpte så sa ju mina kompisar, vilken idiot jag var som betalade så mycket... Men sen', när jag sålde den och fick en miljon, då sa samma människor: vad smart du var! Det enda jag var intresserad av, var att ha någonstans att bo...

Jag är elektriker och så småningom blev jag egen och då hyrde jag den lilla lokalen på Finn Malmgrens väg 110, som tidigare varit mjölkaffär. Sen' när det kom fjärrvärme till området, så blev lokalen där oljepannorna stod ledig och jag tog över den istället.

Hatthylla i original i tamburen i en lägenhet. Under hatthyllan luckan till utrymmet för lägenhetens huvudsäkring. Huvudsäkringarna flyttades till källarna i slutet av 1990-talet.

Hur var standarden i din lägenhet när du flyttade in?

Den var helt i original, det var inte gjort någonting med den. Det bodde ganska många i den lägenheten, jag tror de var två vuxna och fyra barn.

I mitt köpekontrakt stod det att det var ekgolv i vardagsrummet, men det visade sig att det var det inte, alla golv var furugolv, men genom att de var så många som bodde i lägenheten så tog de bort alla möbler en gång om året och lade på bätlack, därför såg golvet ut som ek.

Köket var helt i original. Skafteriet var kvar med ventil och i badrummet var de här gjutjärnskaren kvar med vatten upp till halsen.

Hur var livet här till vardags och på söndagar?

Jag var alltså en av de yngsta i hela föreningen när jag flyttade in. Sen' började alla de äldre männen att falla bort. Kvinnorna levde betydligt längre. Fast det fanns ett antal män kvar, Nordquist och en snubbe till, men han var rätt ofärdig. Första gången jag var ute på området här då kom Nordquist och ville hälsa och sa: Visst har du flyttat hit? Vad skönt, kvinnorna jagar mej och vill att jag ska hjälpa dem med det ena och det andra. Jag orkar inte med det här, kan du hjälpa till? Då berättade han, att tidigare hade det varit en gårdskarl här, som fungerade både som vaktmästare och portvakt. Då hade alla vant sig vid att när det hände någonting så gick man dit och han fixade kranar, säkringar och så'n't. Så han ville att jag också skulle hjälpa till. Ja det gjorde jag och det var trevligt. Jag kom ju hem till många och jag fick flera vänner bland de äldre.

Jag har varit inne i alla lägenheter i samband med renoveringen av elledningarna och har då pratat med de flesta och fått höra många historier.

I början när jag bodde här tog vi upp det här med gårdsfester, det hade varit nedlagt ett tag. Vi som var unga, och inte från Stockholm, ville ju lära känna området och folket. De äldre kvinnorna hade ju mycket att berätta för oss. Det var ganska så stora fester. Festerna hade vi mellan husen (Finn Malmgrens väg 108–Karlsborgsvägen 6).

Det som slog mig vid första festen, var att det inte kom några män. Vad berodde det på? Kanske för att många var arbetare med tunga jobb...

På festen fick jag höra att när det var som mest barn i föreningen så var det 249 stycken – när jag flyttade in fanns det kanske ett eller två.

De flesta som flyttade in här på 40-talet var arbetare. När jag pratade med kvinnorna och frågade varför de flyttade hit sa de att visserligen var det ju fruktansvärt långt från stan', på vischan, och med betande kossor in på knutarna, men många bodde ju på Södermalm med utedass och kallvatten... De berättade lyriskt för mig, tyckte att de kommit till himmelriket, BADKAR, varmt och kallt vatten, toalett i lägenheten. Rena lyxlägenheten!

Din teori varför gubbarna dog så tidigt?

Jag vet ju inte bestämt, men många hade tunga jobb, var grovarbetare. Dom fick nog slita för uppehållet...

Kvinnorna, många hemmafruar, som var kvar i området, verkade ha haft en mycket bra grannsamverkan, och levde därför ett otroligt rikt liv på grund av att de gick ihop.

Naturligtvis var inte alla med, men de som var med, de blev otroligt gamla. Dom berättade att deras män var döda, så de kunde prata fritt. Jag hörde flera historier hur de hade delat upp sysslorna här i Hammarbyhöjden.

De delade av ett antal kvinnor som tog hand om den gemensamma tvätten, det var ju litet mer komplicerat att tvätta på 40-talet. En annan grupp tog hand om matlagningen, en vecka i taget, eller nåt' sånt. När de lagade mat kunde de gå ihop och inte bara köpa ett halvt kilo kött men kanske 20 kilo kött och därför kunna få bra kött till ett bättre pris. Och några tog hand om ungarna.

Men vad gjorde de andra kvinnorna, de som inte hade hand om tvätten, maten och ungarna? Jo, de for på cykelfärder, på museer och så for de och badade. Det här försökte de hålla så hemligt som möjligt, så männen hölls utanför, kanske vissa visste. När männen sen' kom hem var de trötta och förväntade sig att maten stod på spisen och så vidare.

Då kunde hemmafrun ha varit och badat vid Flaten och när hon kom hem hämtade hon tvätten, ungarna och maten och sen' ställde hon sig vid spisen, tog på sig hucket och försökte se våldans engagerad ut, när karln kom hem. Jag frågade om de berättade om vad de hade gjort. Nej, nej man såg bara våldans "bissi" ut, och sa att det varit mycket jobb med maten, tvätten och ungarna.

Hela det moderna samhället fanns ju egentligen i liten tappning här med barnomsorg och storhandling. Genom det blev det ju en naturlig samhörighet.

Trappräckena är svarvade i ändarna, ett exempel på omsorg om detaljer.